

A legrégebbi ember alkotta műtárgy

Az absztrakt, szimbólumokat használó gondolkodás minden magasabb rendű emberi készség alapja a nyelvtől a matematikán át a civilizációhoz elengedhetetlen közigazgatásig. Ezért különösen jelentősek azok a régészeti, antropológiai leletek, amelyek elődeink absztrakciós képességeiről árulkodnak. A több tízezer évvel ezelőtt élt emberelődök gondolkodási képességeiről leginkább a barlangok falára, illetve az ott őrzött tárgyakra készített rajzok és festmények adhatnak információt. Nemrégiben norvég és dél-afrikai antropológusok rátaáltak a legrégebbi ismert, *Homo sapiens* alkotta művészeti alkotásra, amely ráadásul jelentősen, 30 ezer évvel idősebb, mint a korábban ismert legöregebb lelet.

A johannesburgi *Witwatersrandi Egyetem* munkatársa éppen a 2011-ben, a Fokvárostól 320 kilométerre keletre lévő Blombos-barlang *Homo sapiens*-leletgyűjtéséből begyűjtött kőeket tisztogatta, amikor a kezébe akadt egy apró, alig néhány centiméteres sziklatöredék. „*Pályám során több mint tízezer lelet fordult meg a kezeim között, de még sosem láttam vörös vonalakat egy sziklaszilánkon* – nyilatkozta a New York Timesnak Luca Pollarolo, a tárgyra rábukkanó régész. – *El sem hittem, amit láttam, hiába tartottam a kezemben.*”

A tárgy méretei valóban nem nevezhetők impozánsnak (talán kétujjnyi széles), de rajta kilenc, egyértelműen ember alkotta vörös festécsík látszik. A vonalak közül hat szinte párhuzamosan fut egyenesen

egymás mellett, míg másik három, görbe vonal harántirányban metszi őket. A Blombos-barlangból előkerült egyéb tárgyakat (emberi fogakat, lándzsahegyeket, kőeszközöket, bevésedet tartalmazó kagylóhéjakat) 70–100 ezer évesekre datálták (tehát a középső kőkorszakból származnak), így feltételezhető volt, hogy a festett kődarab is ebből az időszakból való. „*Sokat tudunk arról, hogy a korai Homo sapiens mire volt képes, de azt nem is sejtettük, hogy már ilyen régen is tudott rajzolni*” – értékeli a leleteket Christopher Henshilwood, a norvég Bergeni Egyetem régésze.

A lelet ránézésre tehát szenzációs volt, ugyanakkor a kutatóknak bizonyítaniuk kellett, hogy valóban emberkéz alkotta őket, nem pedig valamilyen természetes folyamat alakította ki a vörös vonalakat a kő felszínén. Ennek érdekében a tárgyat elküldték Franciaországba, a Bordeaux-i Egyetemre, ahol lézeres módszerekkel és pásztázó elektronmikroszkóppal is megvizsgálták. Az eredmény: a vonalakat nem a kőzet saját színe adja, hanem utólag kerültek rá, anyaguk pedig a vörös okker, egy ősi természetes festékanyag, amelyet előszeretettel használtak a történelem előtti barlangfestmények készítésekor – derül ki a felfedezésről írt, a *Nature*-ben publikált tanulmányból. Kiderült, hogy a Blombos-barlang egykori lakosai már százezer évvel ezelőtt is állítottak elő vörös okker pigmentet.

Arra is kíváncsiak voltak, hogy milyen technikával készíthették a vonalakat. Ehhez újraalkották a vörös okkert, majd egy botból ecsetet fabrikáltak, és egy másik kőre vonalakat húztak vele. Emellett „zsírkrétát” is készítettek a vörös okkerből,

és azzal is rajzoltak. Ezután a két technikával készített vonalakat összehasonlították az eredeti lelettel. Arra jutottak, hogy a vonalakat nem festették, hanem a krétához hasonló, alig néhány milliméteres hegyű, tehát igen hegyes eszközzel rajzolták. Ez okos döntés volt a részükről, mivel a vörös okkerből készített folyékony festékek gyorsan beszáradnak, így sokkal praktikusabb krétát használni.

A régészek úgy gondolják (mint-hogy a vonalak elérik a sziklaszilánk széleit), hogy a rajz eredetileg sokkal nagyobb lehetett, és a megtalált darab csak apró töredéke a teljes képnek (amely az évtízezredek során összetört). A kormeghatározás szerint 73 ezer évvel ezelőtt készítették, bár eredeti rendeltetéséről egyelőre csak feltételezéseik lehetnek a kutatóknak. Úgy gondolják mindenestre, hogy szimbólumokkal állnak szemben, tehát a rajzoknak jelentésük volt, és nemcsak firkáltak egy kődarabra. Abban biztosak, hogy egy *Homo sapiens* rajzolta a vonalakat, hiszen semmilyen más emberelőd maradványait nem találták meg a barlangban.

A barlang más leletein is találtak a vörös csíkokhoz hasonló, egymást keresztező vonalakkal álló véseteket. Ez arra utal, hogy 73 ezer évvel ezelőtt élt őseink valamilyen megfontolásból ugyanazt a mintát reprodukálták párhuzamosan többféle technikával is. Az eddig ismert legrégebbi, *Homo sapiens*hez köthető művészeti alkotások nagyjából 42 ezer évesnek bizonyultak, és többek között a franciaországi Chauvet-barlangból és a spanyolországi El Castillo-barlangból kerültek elő. Ezeknél is régebbiek ugyanakkor a nemrégiben feltárt barlangfestmények, amelyek azonban a Neander-völgyi ember keze munkáját dicsérik, és 64 ezer évesre becsülik őket. Ám a mostani tárgy kora ezeken is túlsz.

Noha a leletnek a tudományos kartotékrendszerben a megnyerő G7bCCC-L13 nevet adták, a kutatók maguk között sokkal modernebb néven hivatkoznak rá. „*#L13-nak becézzük* – árulta el Karen van Niekerk, a kutatás egy másik résztvevője –, *hiszen 2018-at írunk, és mindennek hashtaggel (kettőskeresztrel) kell kezdődnie.*”

KOVÁCS MÁRK

A műtárgy a párhuzamos vonalakkal
(FORRÁS: HENSILWOOD ET. AL., NATURE)

